

Sygn. akt I CSK 361/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lutego 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)

SSN Agnieszka Piotrowska

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

Protokolant Beata Rogalska

w sprawie z powództwa I.C.

przeciwko A.N.

o zapłatę, ewentualnie o ustalenie,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 22 lutego 2018 r.,

skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 6 grudnia 2016 r., sygn. akt VI ACa .../15,

1) oddała skargę kasacyjną,

2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w W. zasądził na rzecz I.C. od pozwanej A.N. kwotę 80.000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 3 sierpnia 2014 r. Uwzględnione powództwo opierało się na zawartym w umowie darowizny zastrzeżeniu, co do spełnienia przez pozwaną występującą w roli obdarowanej świadczenia na rzecz powódki odpowiadającego kwocie objętej żądaniem pozwu.

Jak ustalił Sąd Okręgowy, w dniu 16 lutego 2004 r. notarialną umową T i H. małż. D, chcąc przed śmiercią uregulować sprawy majątkowe, darowali swojej córce A.N. nieruchomości gruntową o powierzchni 383 m.kw. położoną w W., zabudowaną budynkiem jednorodinnym. W tej samej umowie darczyńcy polecieli obdarowanej, aby sprawowała nad nimi dożywotnią opiekę oraz w niezwłocznie po dacie śmierci ostatniego z darczyńców wypłaciła na rzecz ich córki I.C. kwotę 80.000 złotych. Jednocześnie A. zobowiązała się do sprawowania opieki nad darczyńcami oraz do wypłaty na rzecz I.C., niezwłocznie po dacie śmierci ostatniego z darczyńców, kwoty 80.000 złotych. Podobne ustalenia poczyniły strony umowy darowizny wobec drugiej siostry pozwanej. T.D. zmarł w dniu 2 stycznia 2006 r. a H.D. zmarła dnia 12 listopada 2010 r. Pismem z dnia 24 lipca 2014 r. powódka wezwała pozwaną do zapłaty kwoty 80.000 złotych z tytułu zobowiązania zaciągniętego przy zawarciu umowy darowizny.

Pozwana straciła pracę i obecnie jest bezrobotna. Jest właścicielką nieruchomości położonej w T. Jej mąż w 2009 r. też stracił stałą pracę i wykonuje prace dorywcze. Pozwana z jednej strony wystawiła ofertę sprzedaży nieruchomości, z drugiej zaoferowała tę nieruchomość powódce, która jednak nie chciała przyjąć oferty.

Analizując postanowienia umowy darowizny Sąd Okręgowy uznał za ważne zawarte w niej zastrzeżenie spełnienia świadczenia na rzecz powódki jako osoby trzeciej, która zgodnie z art. 393 § 1 k.c., w braku odmiennego postanowienia umownego, może żądać bezpośrednio od dłużnika spełnienia zastrzeżonego świadczenia.

Wyrokiem z dnia 6 grudnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w W. oddalił apelację, jaką wniosła pozwana A.N.

Sąd Apelacyjny podzielił dotychczasowe ustalenia faktyczne z wyjątkiem zasadnego zakwestionowania w apelacji, iż pozwana jest wyłączną, a nie jedynie współwłaścicielką nieruchomości w T. Pozytywnie ocenił dotychczasową wykładnię umowy i uznanie, że była to umowa darowizny zawierająca również zobowiązanie się przez pozwaną w akcie notarialnym do spełnienia świadczenia na rzecz powódki w rozumieniu art. 393 k.c. Nałożenie tego nakazu na obdarowaną córkę stało się źródłem jej obowiązku wobec darczyńców z racji dokonanego przez nich przysporzenia. Wolą darczyńców było dokonanie faktycznie podziału swego majątku między dzieci. Pozwana zobowiązała się wyraźnie, że spłaci siostry wskazaną w darowiźnie kwotą po śmierci rodziców, a powódka nabyła roszczenie o wykonanie tego zobowiązania. Sąd Apelacyjny porównując darowiznę obciążliwą oraz darowiznę z poleceniem, odwołał się do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 stycznia 2016 r., (II CSK 153/15 nie publ.) akceptującego żądanie wykonania polecenia na drodze sądowej przez darczyńcę, a po jego śmierci przez jego spadkobierców lub, w określonych okolicznościach, przez właściwy organ państwowy. Stwierdził też, że nawet gdyby uznać, iż zawarte w akcie notarialnym zobowiązanie ma charakter polecenia, to powódka jako spadkobierczyni darczyńcy mogłaby domagać się jego realizacji na drodze sądowej.

Pozwana wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji. Zarzuciła w niej naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez oparcie rozstrzygnięcia na nie wszechstronnym rozważeniu materiału dowodowego i pominięciu w ustaleniach pouczeń dokonanych przez notariusza o treści art. 893 k.c. a także przez pominięcie w zakresie wartości otrzymanego świadczenia wieloletniej opieki nad schorowanymi rodzicami.

W ramach pierwszej podstawy wymienionej w art. 398³ § pkt 1 k.p.c. pozwana zarzuciła: naruszenie art. 353¹ k.c. przez uznanie, iż obciążenie darowizny zobowiązaniem na rzecz osoby trzeciej nie będące poleceniem jest skuteczne i nie sprzeciwia się naturze umowy darowizny; naruszenie art. 393 k.c. przez jego zastosowanie w sytuacji gdy z natury stosunku prawnego darowizny wynika,

iż obdarowany nie jest dłużnikiem darczyńcy; naruszenie art. 894 § 2 k.c. przez uznanie, iż po śmierci darczyńcy wykonania polecenia może żądać każdy potencjalny spadkobierca a nie jedynie osoba, która jest spadkobiercą w konkretnym przypadku.

Na tych podstawach pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie temu Sądowi sprawy do ponownego rozpoznania ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i orzeczenie co do istoty przez oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów. Przepis ten nie wskazuje konkretnych przepisów, których naruszenia nie można skutecznie zarzucić w skardze kasacyjnej. W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjęto jednak, że ze względu na omawianą regulację nie można skargi kasacyjnej oprzeć na zarzucie naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. określającego zasadę swobodnej oceny dowodów, według której sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Przepis ten dotyczy bezpośrednio oceny dowodów, co należy do sądów *meriti* i nie jest objęte kontrolą kasacyjną. Z reguły zarzuty kierowane do art. 233 § 1 k.p.c. poprzez kwestionowanie oceny dowodów, zmierzają do podważenia ustaleń sądu drugiej instancji stanowiących podstawę faktyczną rozstrzygnięcia, co też w świetle art. 398³ § 3 k.p.c. jest niedopuszczalne. Z zakazem tym koresponduje norma art. 398¹³ § 2 k.p.c., zgodnie z którą Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 23 listopada 2005 r., III CSK 13/05, OSNC 2006, Nr 4, poz. 76, z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 11/06, nie publ.; z dnia 29 marca 2007 r., II PK 231/06, OSNP 2008, nr 9-10, poz. 124; z dnia 8 maja 2008 r., V CSK 579/07, nie publ.; z dnia 16 listopada 2012 r., III CSK 73/12, nie publ.; z dnia 7 listopada 2008 r., II CSK 289/08, nie publ., z dnia 11 stycznia 2007 r., II CSK

400/06, nie publ., postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, nie publ.; z dnia 16 listopada 2012 r., III CSK 73/12, nie publ.).

W związku z uzasadnieniem tej podstawy skargi kasacyjnej trzeba podkreślić, że art. 233 § 1 k.p.c. reguluje jedynie kwestię oceny wiarygodności i mocy (wartości) dowodowej przeprowadzonych w sprawie dowodów, a nie poczynionych ustaleń faktycznych, czy wyprowadzonych z materiału dowodowego wniosków. Nie stanowi o naruszeniu powyższego przepisu podnoszone w skardze zaniechanie wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału, czy też pominięcie przez sąd przy wyrokowaniu określonej okoliczności faktycznej, nawet jeżeli strona uważa ją za okoliczność istotną dla rozstrzygnięcia sprawy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2003 r., II CK 293/02, nie publ.).

Pozwana w ramach prawa materialnego podniosła między innymi zarzut naruszenia art. 894 § 2 k.c., który koresponduje ze stwierdzeniem zamieszczonym w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, iż powódka, jako spadkobierczyni ustawowa darczyńców mogłaby domagać się na drodze sądowej realizacji polecenia.

W związku z tym trzeba podnieść, iż stwierdzenie to miało jedynie hipotetyczny charakter i tylko na marginesie zasadniczych rozważań, które doprowadziły do zastosowania konstrukcji darowizny obciążliwej, do której art. 894 § 2 k.c. nie ma zastosowania. Przepis ten reguluje bowiem kwestie związane z wykonaniem polecenia zawartego w umowie darowizny. Pomimo uznania dopuszczalności sądowego dochodzenia wykonania polecenia (zob. jak wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2016 r.) i tej samej możliwości zastrzeżenia polecenia na korzyść osoby trzeciej, zasadnicza różnica pomiędzy poleceniem a darowizną obciążliwą polega na tym, że wykonania polecenia może żądać darczyńca i jego spadkobiercy a nie osoba trzecia wskazana przez darczyńcę w umowie darowizny. Poza tym trzeba podnieść, iż przewidziane w art. 1027 k.c. wymaganie udowodnienia prawa wynikającego z dziedziczenia stwierdzeniem nabycia spadku albo zarejestrowanym aktem poświadczenia dziedziczenia obowiązuje względem osób trzecich, które nie roszczą sobie praw do spadku.

Rozstrzygająca dla oceny podstawy prawnej obowiązku świadczenia przez obdarowanego jest wykładnia umowy darowizny, dokonana przez Sądy *meriti* na podstawie art. 65 § 2 k.c. Podzielając stanowisko zawarte w zaskarżonym wyroku odnośnie zakwalifikowania porozumienia stron umowy darowizny, jako zastrzeżenia świadczenia na rzecz osoby czyniące tę osobę wierzycielem należy zwrócić uwagę, że z jednej strony darczyńcy obciążyli pozwaną obowiązkiem określonych spłat na rzecz jej sióstr z drugiej zaś sama pozwana zobowiązała się w tym samym akcie notarialnym do zapłacenia określonych kwot swym siostrom.

W literaturze i judykaturze dominuje stanowisko, że pomimo, iż kodeks cywilny nie przejął art. 354 § 2 k.z., darczyńcy wolno obciążyć obdarowanego obowiązkiem spełnienia świadczenia na rzecz osoby trzeciej, przez co czyni on tę osobę obdarowanym (zob. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 1970 r., III CZP 28/70, OSNC 1971/10/171 oraz wyroki: z dnia 21 marca 1973 r., III CRN 40/73, OSNC 1974/2/26; z dnia 27 stycznia 2016 r., II CSK 153/15 a także postanowienie z dnia 22 lutego 1996 r., II CRN 8/96, nie publ.). Wspiera go wynikająca z art. 888 k.c. możliwość dokonania darowizny nie tylko na rzecz kontrahenta, lecz także na rzecz osoby trzeciej. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 21 marca 1973 r., (III CRN 40/73) przepis ten bowiem nie stanowi, że obdarowanym musi być wyłącznie druga strona umowy. Jeżeli więc całość bezpłatnego świadczenia może nastąpić na rzecz osoby trzeciej, dopuszczalne być powinno także postanowienie darczyńcy, że część świadczenia zobowiązuje się świadczyć swemu kontrahentowi, a część przeznacza osobie trzeciej. Tego rodzaju konstrukcja przyjmuje postać umowy mieszanej - umowy darowizny oraz umowy o świadczenie na rzecz osoby trzeciej. Ukształtowanie umowy w ten sposób jest dopuszczalne i mieści się w granicach swobody zawierania umów, gwarantowanej ustawowo w art. 353¹ k.c. (zob. też w tym zakresie uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2002 r., III CZP 19/02, OSP 2003/10/123). Nie sprzeciwia się temu brak w Kodeksie cywilnym odpowiednika art. 362 § 4 k.z., który wprost dopuszczał możliwość domagania się przez osoby trzeciej spełnienia korzyści ze świadczenia według przepisów o umowach na rzecz osób trzecich.

Są to wystarczające argumenty usprawiedliwiające nieuwzględnienie podniesionych w skardze kasacyjnej zarzutów naruszenia art. 353¹ oraz art. 393 k.c.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił, jako bezzasadną, skargę kasacyjną pozwanej rozstrzygając o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 98 w zw. z art. 391 § 2, 398²¹ k.p.c.

jw

a.ł